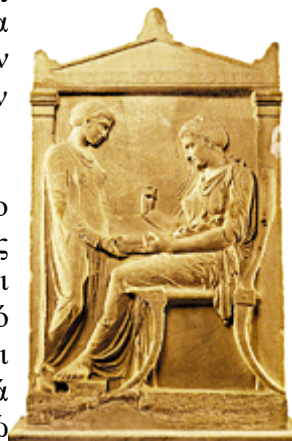


Ο πόλεμος, η πειρατεία, η έκθεση των ανεπιθύμητων παιδιών και η τεκνοποιία των ίδιων των δούλων ήταν οι πηγές προέλευσης των δούλων που διατίθεντο, κατά την Αρχαιότητα, στις μεγάλες αγορές ανθρώπινου εμπορεύματος. Στην Αθήνα, μετά την απαγόρευση από το Σόλωνα της υποδούλωσης αθηναίων πολιτών εξαιτίας χρεών τους (αρχές 6ου αιώνα π.Χ.), οι δούλοι προέρχονταν κατά κανόνα από άλλες περιοχές. Οι αγοραπωλησίες δούλων πραγματοποιούνταν κάθε μήνα στην περιοχή των μεταλλείων στο Σούνιο, και στο άστυ στην Αγορά.



Η τιμή της αγοράς τους ποίκιλλε ανάλογα με την ηλικία, το φύλο, την καταγωγή, τις σωματικές ή τις πνευματικές ικανότητες του προσφερόμενου δούλου. Οι δούλοι, οι οποίοι ανταλλάσσονταν με χρήματα, ονομάζονταν *αργυρώνητοι*. Από μία στήλη πώλησης δούλων που βρέθηκε στην Αττική, και χρονολογείται στα τέλη του 5ου αιώνα π.Χ., τα παιδιά πωλούνταν 70 δραχμές (τα αμόρφωτα παιδιά 50 δραχμές), ενώ οι άντρες 200 δραχμές. Τα παραπάνω ποσά απέκλιναν σημαντικά στις περιπτώσεις πώλησης διακεκριμένων προσώπων, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση του φιλοσόφου Πλάτωνα που πουλήθηκε ως σκλάβος στην Αίγινα και ο αγοραστής του πλήρωσε 2000 ή 3000 δραχμές. Οι δούλοι, οι οποίοι ανταλλάσσονταν με αλάτι αποκαλούνταν *αλώνητοι*.

Οι δούλοι διακρίνονταν σε κατηγορίες ανάλογα με την εργασία που προσέφεραν. Έτσι διαμορφώνονται οι εξής κατηγορίες: οικιακοί δούλοι, εργάτες μεταλλείων, "χωρίς οικούντας", δημόσιοι δούλοι.



Ο δούλος θεωρούνταν απόκτημα, *κτήμα έμψυχο*, που - όπως κάθε κινητό αγαθό- αγοράζεται και πωλείται, ενοικιάζεται, κληροδοτείται ή δωρίζεται. Έτομο χωρίς νομική υπόσταση, πρωτοβουλίες και γνώμη, ο δούλος ήταν προσκολλημένος στον κύριό του, αποτελούσε - όπως χαρακτηριστικά γράφει στα *Πολιτικά* ο Αριστοτέλης- μέρος του κυρίου, κατά κάποιον τρόπο *έμψυχο μέρος του σώματός του, αλλά ξεχωριστό*.

Ιδιοκτήτης δούλων, *δεσπότης*, μπορούσε να γίνει κάθε ελεύθερο άτομο, πολίτης, μέτοικος ή ξένος. Ένας μικρός αριθμός δούλων, επιφορτισμένων με την ασφάλεια της *πόλης*, ήταν ιδιοκτησία του δήμου των Αθηναίων. Αντικείμενο ιδιοκτησίας ο ίδιος, καταγραμμένος όχι στα μητρώα, αλλά στους περιουσιακούς καταλόγους, ο δούλος δεν είχε κανένα δικαίωμα ιδιοκτησίας, εκτός αν ο κύριος τού επέτρεπε να κρατάει κάποιο μέρος των χρημάτων που κέρδιζε από τις ποικίλες υπηρεσίες, που προσέφερε. Όμως τα έσοδα αυτά ανήκαν, από νομική άποψη, στον κύριο του.



Στην Αθήνα, το δικαίωμα της ζωής ήταν εξασφαλισμένο στους δούλους. Ενώ ο κύριος δεν μπορούσε να σκοτώσει το δούλο του, ο αθηναϊκός νόμος επέτρεπε το βασανισμό ή την κακομεταχείρισή του από τον ιδιοκτήτη του. Η θνησιμότητα των δούλων ήταν βέβαια υψηλή σε περιπτώσεις απάνθρωπων συνθηκών εργασίας, όπως για παράδειγμα στα μεταλλεία του Λαυρίου.

Φιλολογικές πηγές της Κλασικής περιόδου σκιαγραφούν την κατάσταση των δούλων. Έτσι, στον Ψευδοξενοφώντα παρουσιάζεται ένας Αθηναίος ολιγαρχικών πεποιθήσεων, ο οποίος κατηγορεί τους συμπολίτες του για υπερβολική ανεκτικότητα στην *κακοτροπία* των δούλων και των μετοίκων. Στην κωμωδία, ωστόσο, αφθονούν τα αστεία με τους δούλους που φοβούνται το βασανισμό από τα αφεντικά τους, ενώ κοινή πρακτική στα αθηναϊκά δικαστήρια αποτελούσε η υποβολή των δούλων σε βασανιστήρια, για να διαπιστωθεί η αξιοπιστία της μαρτυρίας του κυρίου τους. Για την πλειονότητα των Αθηναίων η ύπαρξη των δούλων ήταν αδιαμφισβήτητη. Κριτική κατά της δουλείας ασκήθηκε από ελάχιστους στοχαστές της κλασικής Αρχαιότητας, ανάμεσα στους οποίους συγκαταλέγονται ο τραγικός ποιητής Ευριπίδης, ο μαθητής του Γοργία Αλκιδάμας και ο Φιλήμονας.